

Інформація Федерації професійних спілок України

ЩОДО ПРАВОВОГО СТАТУСУ МАЙНА ПРОФЕСІЙНИХ СПІЛОК УКРАЇНИ

ON THE LEGAL STATUS OF UKRAINE'S TRADE UNIONS ASSETS

Григорій Осовий

Голова Федерації професійних спілок України

Grygoriy Osovyu

Head of the Federation of Trade Unions of Ukraine

Павло Кондик

Заслужений юрист України

Pavlo Kondyk

Honored Lawyer of Ukraine

*****

Ключові слова: профспілки, власність, майно профспілок, судові рішення

Key words: trade unions, property, trade unions assets, court decisions

*****

Вступ

Сьогодні Федерація професійних спілок є найбільшим профспілковим об'єднанням в Україні, до складу якого входить 43 всеукраїнських профспілки і 26 територіальних об'єднань організацій профспілок, що налічують понад 5 мільйонів членів профспілок.

Профспілки керуються в своїй діяльності Законом України від 16 червня 1992 р. № 2460-XII «Про об'єднання громадян» та спеціальним законом від 15 вересня 1999 р. № 1045-XIV «Про професійні спілки, їх права та гарантії», статтю 12 якого виразно визначено, що професійні спілки, їх об'єднання незалежні, зокрема, від державних органів, їм не підзвітні і не підконтрольні.

Незалежність діяльності професійних спілок значною мірою визначається їхньою майновою самостійністю, тобто гарантуванням державою захисту і стабільності у сфері відносин щодо власності професійних спілок, їх об'єднань, визначених статтю 34 зазначеного Закону та низкою інших законодавчих актів України. Положення національного законодавства цілком узгоджені з міжнародно-правовими нормами, які регулюють питання праці, захисту трудових та інших соціально-економічних прав громадян, діяльності професійних спілок.

Проте зараз в Україні точаться судові спори, пов'язані із захистом права власності та інших майнових прав профспілок. Небезпечним, на нашу думку, слід вважати той факт, що ініціаторами та-

ких судових спорів виступає держава в особі певних державних органів, зокрема правоохоронних. Такі дії профспілки оцінюють як пряме бажання держави обмежити їх незалежність, а отже впливати на рішення і загалом статутну діяльність профспілкових організацій.

Цей матеріал знайомить з історією питання, окреслює правові колізії та судові рішення щодо майна пофспілок, пропонує шляхи правового урегулювання конфліктних ситуацій.

Історія профспілок: від радянських часів до сучасності

Профспілки в СРСР були найбільш масовою недержавною громадською організацією, що об'єднувала працівників, споріднених спільними інтересами. Найвищим профспілковим органом був з'їзд, що скликався щоп'ять років. Всесоюзна центральна рада профспілкових союзів (ВЦРПС) керувала діяльністю профспілкових органів між з'їздами. Склад ради обирався на з'їзді. ВЦРПС обирав президію, яка керувала діяльністю ВЦРПС між його з'їздами та секретаріат ВЦРПС.

В кожній із союзних республік діяла власна профспілкова громадська організація. Республіканські, крайові, обласні, окружні, міські та районні органи профспілок скеровували діяльність туристичних установ профспілок; направляли діяльність профспілкових організацій щодо проведення туристично-екскурсійних робіт у трудових колективах спільно з господарючими органами, забезпечували укріплення матеріальної бази дозвілля та відпочинку трудівників та членів їхніх сімей.

Структура профспілкових організацій СРСР та УРСР виглядала наступним чином:

професійні спілки СРСР та Центральна рада по туризму та екскурсіям мали загальносоюзний статус;

професійні спілки УРСР, Українська республіканська рада професійних спілок (до 1948 р. - Всеукраїнська рада професійних спілок), Українська республіканська рада по туризму та екскурсіям, Республіканські органи управління виробничо-галузових професійних спілок та Галузеві республіканські комітети мали республіканський статус;

республіканські, краєві (обласні) ради профспілок, краєві, обласні, дорожні, територіальні, басейнові, окружні, міські і районні комітети та Київська міська рада профспілок мали регіональний статус;

первинні профспілкові організації, фабричні, заводські місцеві комітети та профорганізатори мали місцевий статус.

Тобто, загальносоюзний статус мали лише професійні спілки СРСР та їх органи управління. Профспілки УРСР мали статус республіканський та не відносилися до загальносоюзних громадських організацій. Це цілком узгоджується з законодавчим визначенням статусу загальносоюзної громадської організації (статтз 6 Закону СРСР від 9 жовтня 1990 р. «Про громадські об'єднання»): до загальносоюзних громадських об'єднань належать об'єднання, діяльність яких розповсюджується на територію всіх чи більшості союзних республік і які мають свої організації в цих республіках.

Профспілки УРСР в той період (як і нині) будувались за двома основними принципами: виробничому та територіальному. За виробничим принципом: всі, хто працював в об'єднанні, на підприємстві, в колгоспі, установі чи організації об'єднувалися в одну профспілку; кожний професійний союз об'єднував працівників, зайнятих в одній або кількох галузях господарства. За територіальним принципом виробничі профспілки відносились до обласних та республіканської рад профспілок.

Відповідно до Конституції і законів СРСР під підприємствами, установами, організаціями союзного підпорядкування мались на увазі підприємства, установи, організації, які мали статус загальнодержавних (загальносоюзних), керувалися рішеннями найвищих органів державної влади і управління Союзу РСР, функції з управління якими здійснювала Рада Міністрів СРСР, діяльність координували і контролювали органи влади союзної республіки, майно яких належало на праві державної власності

СРСР. Профспілки УРСР, в свою чергу підпорядковувались своєму керівному органу - Укрпрофраді, яка здійснювала діяльність лише на території УРСР та дія її локальних актів не розповсюджувалась на територію інших союзних республік та не мала своїх організацій в інших республіках.

У жовтні 1990 р. XV з'їзд профспілок УРСР за рішенням делегатів був перетворений в I установчий з'їзд незалежних профспілок України, на якому ухвалили Декларацію про утворення Федерації незалежних профспілок України. Було проголошено як незалежність профспілок України від державних і господарських органів республіки та СРСР, так і відмову від діяльності відповідно до Статуту профспілок СРСР. На з'їзді було прийнято Положення про Федерацію незалежних профспілок України, затверджене рішенням З'їзду від 6 жовтня 1990 р., яким визначено її правовий статус, організаційну структуру, права та обов'язки, у тому числі і майнові, та, зокрема, передбачено, що Рада Федерації незалежних профспілок України є правонаступником Укрпрофради, а основні фонди, майно, які належали Укрпрофраді і необхідне для виконання цілей та завдань Федерації незалежних профспілок України, становлять її власність і охороняються законом.

Загальні питання визначення правового статусу майна професійних спілок

Як свідчить ретроспективний аналіз питання правового регулювання власності в законодавстві СРСР і Української РСР в контексті майна професійних спілок, у період 1950-1960 рр. соціалістична власність мала форму державної власності (всенародне добро), або форму кооперативно-колгоспної власності (власність окремих колгоспів, власність кооперативних об'єднань). З 1 січня 1964 р. цивільним законодавством УРСР було передбачено існування такого різновиду соціалістичної власності, як право власності профспілок.

Відповідно до Указу Президії Верховної Ради УРСР «Про порядок введення в дію Цивільного і Цивільного процесуального кодексів Української РСР» від 9 грудня 1963 р. визначено, що по правовідносинах, які виникли до 1 січня 1964 р., але які не врегульовані чинним на момент їх виникнення законодавством, застосовуються правила Цивільного кодексу Української РСР 1963 р. Це ж саме знайшло своє відображення і Конституції Української РСР 1978 р., яка визначала державну (загальнонародну) власність, власність колгоспів та інших кооперативних організацій, їх об'єднань, а також майно профспілкових та інших громадських організацій.

Відповідно до частини першої статті 20 Закону СРСР від 10 грудня 1990 р. № 1818-1 «Про професійні спілки, права та гарантії їхньої діяльності» профспілки та їхні органи відповідно до законодавства визначалися юридичними особами. Оскільки приватної власності в СРСР не існувало, а була лише особиста власність фізичних осіб, майно, яке надавалося державою громадським організаціям, а саме профспілкам, що мали статус юридичної особи, могло надаватися лише у відання.

7 лютого 1991 р. ухвалено спеціальний закон, що визначав відносини власності - Закон УРСР «Про власність». Відповідно до статті 20 професійні спілки були визнані суб'єктами права колективної власності. Згідно із статтею 28 цього ж Закону об'єктами права власності громадських об'єднань, у тому числі професійних спілок, благодійних та інших громадських фондів, є майно культурно-освітнього та оздоровчого призначення, грошові кошти, акції, інші цінні папери, жилі будинки, споруди виробничого і невиробничого призначення, обладнання, устаткування, транспортні засоби та інше майно, необхідне для забезпечення діяльності, передбаченої їх статутами (положеннями) на праві колективної власності. Зазначеним Законом визначалося, що громадські об'єднання можуть мати у власності підприємства відповідно до цілей, зазначених в їх статутах, і в порядку, передбаченому законодавчими актами України. Відповідно до статті 30 Закону колективний власник самостійно володіє, користується і розпоряджається об'єктами власності, які йому належать.

З набранням чинності новим Цивільним Кодексом (ЦК) України було введено наступні форми власності: власність народу України, право приватної власності, право державної власності, право комунальної власності. Отже, відповідно до статті 325 ЦК України власність всіх юридичних осіб приватного права (в тому числі профспілок) була визнана приватною.

Як зазначив Конституційний суд України у своєму рішенні від 11 листопада 2004 р. № 16-рп/2004, аналіз чинного цивільного законодавства Української РСР та постанов Ради Міністрів Української РСР свідчить про те, що держава та її повноважні органи мали право передавати державне майно у власність недержавним (кооперативним і громадським) організаціям як за плату, так і безоплатно.

Яким чином відбувся поділ майна профспілок СРСР?

27 жовтня 1990 р. XIX з'їздом профспілок СРСР було прийнято постанову «Про власність профспілок СРСР», згідно з якою профспілкові об'єкти є єдиною власністю профспілок СРСР, правонаступником власності якої є Всезагальна конфедерація профспілок СРСР.

В подальшому Президія Ради Загальної конфедерації профспілок СРСР 18 листопада 1990 р. прийняла постанову «Про затвердження Договору про закріплення прав по володінню, користуванню і розпорядженню профспілковим майном», згідно з яким Федерації незалежних профспілок України були передані права з володіння, користування і розпорядження профспілковим майном, яке перебувало на території України і належало ВЦРПС та її правонаступнику - Загальній конфедерації праці (ЗКП). Постановою Ради Фонду профспілкового майна ЗКП від 16 січня 1992 р. права Федерації незалежних профспілок України з володіння, користування і розпорядження профспілковим майном були підтвержені.

21 листопада 1992 р. Федерацію незалежних профспілок України було перейменовано в нинішню Федерацію професійних спілок України.

Отже, на початок 1992 р. - до прийняття Верховною Радою України відповідних постанов та створення Фонду державного майна України фактично відбулося остаточне юридичне врегулювання статусу та розмежування належності майна профспілкових організацій, а саме: все майно, яке розташовувалося на території України, незалежно від перебування його у віданні профспілкових органів СРСР або Української РСР чи інших союзних республік, перейшло у власність профспілок України.

Питання врегулювання правового статусу майна, розташованого на території України

Оскільки до моменту проголошення державної незалежності України існувала загальна проблема необхідності врегулювання статусу майна, розташованого на території України, у тому числі центрального підпорядкування державним органам колишнього СРСР, постановою Верховної Ради Української РСР від 29 листопада 1990 р. № 506-XII «Про захист суверенних прав власності Української РСР» було встановлено мораторій на території республіки на будь-які зміни форми власності і власника державного майна, ініціаторами та учасниками яких є органи державної влади і управління.

Тобто мораторій стосувався лише державного майна, а обмеження на прийняття рішень поширювалося на органи державної влади і управління.

Із проголошенням 24 серпня 1991 р. України незалежною демократичною державою весь економічний, науковий і технічний потенціал, розміщений на її території, став державною власністю України.

Згідно з Указом Президії Верховної Ради України від 30 серпня 1991 р. № 1452-XII «Про передачу підприємств, установ та організацій союзного підпорядкування, розташованих на території України, у власність держави» та Законом України від 10 вересня 1991 р. № 1540-XII «Про підприємства, уста-

нови та організації союзного підпорядкування, розташовані на території України» майно та фінансові ресурси підприємств, установ, організацій та інших об'єктів союзного підпорядкування, розташованих на території нашої країни (тобто тих, які перебували у віданні міністерств та відомств СРСР), визнано державною власністю України, а укладені після 29 листопада 1990 р. майнові договори, якими змінено форму власності, визнано недійсними.

Дія зазначених актів законодавства України не була поширена на майно загальносоюзних громадських організацій колишнього Союзу РСР (спортивні товариства, творчі спілки, ДТСААФ та інші) і це підтверджується фактом прийняття Верховною Радою України двох постанов: від 10 квітня 1992 р. № 2268-XII «Про майнові комплекси та фінансові ресурси громадських організацій колишнього Союзу РСР, розташовані на території України» та від 4 лютого 1994 р. № 3943-XII Про майно загальносоюзних громадських організацій колишнього Союзу РСР».

Верховна Рада України, яка не мала повноважень щодо націоналізації або конфіскації майна загальносоюзних громадських організацій колишнього СРСР, розташованого на території України, прийняла наступні рішення: 1) з метою збереження такого майна (до визначення відповідних правонаступників) передати тимчасово майно зазначених організацій, що перебувало у віданні їх центральних органів, Фонду державного майна (постанова від 10 квітня 1992 р. № 2268-XII); 2) у зв'язку з законодавчою невизначеністю (станом на лютий 1994 р.) правонаступників майна загальносоюзних громадських організацій, тимчасово, до законодавчого визначення суб'єктів права власності майна таких організацій, зазначене майно є загальнодержавною власністю (постанова від 4 лютого 1994 р. № 3943-XII). Пунктом 2 зазначеної постанови було доручено Кабінету Міністрів України визначити органи управління зазначеним майном, що тимчасово виконуватимуть ці функції до законодавчого визначення правонаступників згаданого майна.

Відповідно до зазначених постанов Верховної Ради України держава в особі Фонду державного майна та Міносвіти, Міноборони, Мінмолодьспорту і Мінекономіки (постанова Кабінету Міністрів України від 13 січня 1995 р. № 18) стала тимчасовим власником лише майна загальносоюзних громадських організацій, на яке поширювалася юрисдикція відповідних органів загальносоюзних громадських організацій. Як вже зазначалося, ці повноваження не стосувалися майна профспілкових організацій.

Прийнята згодом постанова Верховної Ради України від 1 листопада 1996 р. № 461/96-ВР (в редакції постанови від 18 лютого 1997 р. № 71/97-ВР) «Про проект Постанови Верховної Ради України про тлумачення Постанови Верховної Ради України «Про майно загальносоюзних громадських організацій колишнього Союзу РСР», яка доручала проведення інвентаризації майна загальносоюзних громадських організацій, також не стосувалася майна профспілкових організацій.

В подальшому Верховною Радою України неодноразово розглядалися законопроекти (про правонаступництво на майно загальносоюзних громадських організацій, про визначення суб'єктів права власності на зазначене майно та інші), які так і не були прийняті.

У розпорядженні Президента України від 24 травня 1996 р. № 123/96-рп порушувалося питання лише щодо необхідності законодавчого визначення суб'єктів права власності майна колишніх ДТСААФ СРСР і ДТСААФ Української РСР.

Отже, як фактично, так і юридично профспілки були і залишаються власниками майна, яку перебувало в їх віданні ще з радянських часів.

Судові баталії щодо майна профспілок

Починаючи з 2011 року в провадженні господарських судів з'явилась нова категорія справ за позовами органів прокуратури в інтересах держави в особі Фонду державного майна України до суб'єктів господарювання, створених за участі Федерації професійних спілок України, про визнання

права власності за державою на майнові профспілкові об'єкти, витребування майна із незаконного володіння. Антипрофспілкову кампанію розпочали тодішні високопосадовці - прем'єр-міністр України Микола Азаров та генеральний прокурор України Віктор Пшонка. Органи прокуратури різних рівнів подали близько 200 позовів у різних регіонах України. За каденції зазначених осіб за державою в особі Фонду державного майна України рішеннями господарських судів було визнано право власності на 40 майнових об'єктів, які належали профспілкам. На жаль, не відбулося жодних змін і тоді, коли уряд очолив Арсеній Яценюк, а генеральну прокуратуру України - почергово Олег Махніцький, Віталій Ярема та Віктор Шокін. Тиск на профспілки продовжувався на всіх рівнях. Окрім судових справ, які і далі розглядались у судах, додалися відкриття виконавчих проваджень щодо витребування профспілкового майна на підставі остаточних рішень Вищого господарського суду України.

Наведемо хронологію деяких подій.

21 січня 2015 р. Кабінет Міністрів України приймає Розпорядження № 52 «Про віднесення нерухомого майна санаторію «Лермонтовський» у м. Одесі до сфери управління Міністерства юстиції». 13 серпня 2015 р. Фонд держмайна України створив Державне підприємство «Управління справами Фонду державного майна України», до статутного капіталу якого було внесено профспілкове майно, що за рішеннями судів в попередні роки було визнано власністю держави, серед яких: туристично-оздоровчий комплекс «Горіховий гай», дитячий оздоровчий комплекс «Придніпровський», готель «Світязь», готель «Лісова пісня», готель «Рассвет» та деякі інші.

7 жовтня 2015 р. Кабінет Міністрів України, з перевищенням повноважень, всупереч застереженням Мін'юсту щодо відсутності повноважень Уряду, ухвалив постанову № 817 «Про затвердження Порядку визначення суб'єкта управління об'єктами, що повернуті у власність держави, та іншим майном, суб'єкт управління якого не визначений». З прийняттям цього нормативно-правового акту розпочалася нова широкомасштабна кампанія із вилучення майна у профспілок та суб'єктів господарювання, створених за участі профспілок - прийняття розпоряджень Кабінету Міністрів України про передачу такого майна міністерствам та іншим центральним органам виконавчої влади.

25 січня 2017 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України № 60 «Про передачу нерухомого майна туристичної бази ім. О. Вишні до сфери управління Міністерства оборони» зі сфери управління Фонду державного майна до сфери управління Міністерства оборони було передано майно турбаза ім. О. Вишні у Херсонській області.

29 березня 2017 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України № 221 «Про передачу частини будівлі у м. Ужгороді до сфери управління Державної судової адміністрації» будівлю Будинку спілок у м. Ужгород передано зі сфери управління Фонду державного майна до сфери управління Державною судовою адміністрацією для розміщення Закарпатського окружного адміністративного суду.

11 травня 2017 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України № 382 «Про передачу нерухомого майна цілісного майнового комплексу дитячого санаторію «Сокілець» у с. Сокілець до сфери управління Міністерства охорони здоров'я» будівлі та споруди ЦМК дитячого санаторію «Сокілець» (Вінницька область) передано із сфери управління Фонду державного майна до сфери управління Міністерства охорони здоров'я.

11 січня 2018 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України № 13 «Про передачу будівлі у м. Полтаві Генеральній прокуратурі України» передано Генеральній прокуратурі України будівлю по вул. Ляхова, 1, у м. Полтаві із сфери управління Фонду державного майна із закріпленням її на праві оперативного управління за Генеральною прокуратурою України.

11 січня 2018 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України № 8 «Про віднесення нерухомого майна санаторію «Зелений мис» до сфери управління Міністерства внутрішніх справ» майно санаторію «Зелений мис» віднесено до сфери управління МВС.

10 травня 2018 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України № 302 «Про віднесення нерухомого майна до сфери управління Фонду державного майна» майновий комплекс, розташований по

просп. Перемоги, 150, у м. Києві, будівлі та споруди пансіонату «Буковина» (с. Валя Кузьміна Чернівецької області), віднесено до сфери управління Фонду державного майна з метою їх подальшої приватизації.

Це тільки окремі, кричущі випадки позбавлення майна профспілкових організацій. А в цілому тільки за період судової кампанії, ініційованої органами прокуратури, починаючи з 2011 р., рішенням відповідних судів профспілки були позбавлені права власності на понад 70 належних їм об'єктів.

Аналіз судових справ свідчить, що судами не береться до уваги історичний аспект формування незалежних професійних спілок України. Тоді як у рішенні Вищого господарського суду України від 19 лютого 2015 р. у справі № 5028/12/107/2001 було безпосередньо вказано відповідним судам на необхідність ретроспективного дослідження питань реорганізації профспілкових організацій СРСР та утворення Федерації незалежних профспілок України, вивчення компетенції профспілкових органів СРСР, зокрема, Всезагальної конфедерації профспілок СРСР приймати рішення про зміну правового режиму майна, яке перебувало у її власності, та передавати спірне майно у власність іншим організаціям. Однак, це питання судами належним чином досліджено не було.

Суди, які винесли рішення про визнання права державної власності на майно, що належало профспілкам, не зважали на те, що майно, яке було у володінні загальносоюзних організацій, на підставі актів законодавства України стало державною власністю лише тимчасово. Тобто, у рішеннях судів стосовно майна профспілкових організацій, на нашу думку, мало б зазначатися, що майно, яке вилучається або щодо якого приймається інше рішення, передається у державну власність до остаточного вирішення питання щодо його належного власника (в контексті законодавчого визначення відповідного правонаступника загальносоюзної громадської організації).

Доцільно зазначити, що позбавлення профспілок об'єктів майна, необхідних для здійснення статутної діяльності щодо представництва і захисту працівників і надання їм правових і соціальних послуг, є грубим порушенням норм міжнародного права, зокрема, Конвенції Міжнародної організації праці 87 «Про свободу асоціації і право на об'єднання» до України, яка її ратифікувала. До України як держави можуть бути вжиті суворі санкції аж до позбавлення торгівельних преференцій.

Механізм остаточного врегулювання правового режиму майна професійних спілок

З огляду на те, що на сьогодні постанови Верховної Ради України 1992 і 1994 р. залишаються чинними, а щодо майна професійних спілок у судах України знаходиться значна кількість судових справ, має місце неоднозначність судової практики, є ряд рішень судів, якими профспілки позбавлені права власності на належне їм майно, наявна нагальна потреба остаточно законодавчо врегулювати питання визначення права власності та інших майнових прав на майно профспілкових організацій шляхом внесення відповідних змін до Закону України «Про профспілки, їх права та гарантії діяльності». А саме - внести на розгляд Верховної Ради України проект Закону України «Про внесення змін до статті 34 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності».

Цей законопроект розроблен офахівцями Федерації професійних спілок України. Він ґрунтується на принципі забезпечення додержання рівних прав професійних спілок порівняно з деякими іншими громадськими організаціями у питанні врегулювання права власності на їх майно (що було зроблено в законодавчому або судовому порядку).

Так, статтю 21 Закону України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» передбачено, що джерелом формування майна і коштів творчих спілок є, зокрема, майно колишніх загальносоюзних творчих спілок Союзу РСР, до якого належать розташовані на території України будинки, споруди, матеріально-технічні засоби, які станом на 24 серпня 1991 р. згідно з правостановлючими до-

кументами перебували у віданні творчих спілок колишнього Союзу РСР або у володінні чи користуванні відповідних республіканських або територіальних структур. З урахуванням прикінцевих положень до цього Закону, держава в особі Верховної Ради України фактично погодилася з тим, що все майно, яке перебувало станом на 24 серпня 1991 р. у віданні творчих спілок, у тому числі колишнього Союзу РСР, є власністю відповідних творчих спілок України (Кабінетові Міністрів України було доручено разом із Фондом державного майна України забезпечити передачу у власність чи надати у безстрокове користування нерухоме майно творчим спілкам - Всеукраїнській музичній спілці, Спілці архітекторів України, Спілці дизайнерів України, Спілці журналістів України, Спілці кінематографістів України, Спілці композиторів України, Спілці майстрів народного мистецтва України, Спілці письменників України, Спілці театральних діячів України, Спілці фотохудожників України, Спілці художників України), яке було в їхньому користуванні на момент прийняття Верховною Радою України Постанови від 10 квітня 1992 року «Про майнові комплекси та фінансові ресурси громадських організацій колишнього Союзу РСР, розташовані на території України»).

Більше того, через процедуру офіційного тлумачення Конституційним Судом України відповідних статей Закону України «Про кооперацію» (справа № 1-30/2004 про захист права власності організацій споживчої кооперації) фактично визнано в повному обсязі право власності Укоопспілки, її органів і організацій на майно, у тому числі майно, яке було передано органами влади колишнього Союзу РСР і Української РСР та перебувало у віданні державних органів СРСР і УРСР, зокрема, так звані колгоспні ринки.

Наразі професійні спілки не можуть мати дискримінаційні умови порівняно з іншими громадськими організаціями (у питанні визначення права власності на належне їм майно або майнові права), а отже не повинні проходити процедури додаткової оцінки щодо наявності у них права власності на майно, зокрема в залежності від джерел фінансування відповідних об'єктів.

Зміни, що пропонується внести до статті 34 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», аналогічні за змістом до Закону України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» (стаття 21 та прикінцеві положення).

Законопроектом пропонується доповнити статтю 34, якою передбачити, що профспілки, їх об'єднання є власниками майна профспілок, їх об'єднань колишнього Союзу РСР і УРСР, набутого до 24 серпня 1991 року за рахунок власних коштів, майна, розташованого на території України і переданого їм у власність, відання, володіння або користування за рішенням органів державної влади, інших державних органів колишнього Союзу РСР та Української РСР, а також майна юридичних осіб, створених відповідно до законодавства за участю профспілок, їх об'єднань.

Слід зауважити, що чинною редакцією статті 34 зазначеного Закону передбачено можливість передачі державними органами і органами місцевого самоврядування у власність професійних спілок, їх об'єднань коштів та іншого майна. Крім того, частиною першою статті 24 Закону України «Про громадські об'єднання» встановлено, що громадське об'єднання зі статусом юридичної особи для виконання своєї статутної мети (цілей) має право володіти, користуватися і розпоряджатися коштами та іншим майном, яке відповідно до закону передане такому громадському об'єднанню, у тому числі державою.

Таким чином, доповнення статті 34 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» відповідними положеннями, згідно з якими встановлюється, що профспілки, їх об'єднання є власниками всього майна, яке перебувало в їх фактичному володінні станом на 24 серпня 1991 р., з одного боку, узгоджується з чинними законодавчими актами України, з іншого, забезпечує в повному обсязі реалізацію положень постанов Верховної Ради України 1992 і 1994 року.

Законопроектом також пропонується врегулювати питання подальшого використання майна, що належало профспілкам, їх об'єднанням, але за рішенням відповідних судів визнано державною власністю.

Оскільки рішеннями таких судів не встановлено, що зазначене майно і далі тимчасово перебуває у державній власності відповідно до режиму його використання, визначеного постановами Верховної Ради України від 10 квітня 1992 р. № 2268-XII «Про майнові комплекси та фінансові ресурси громадських організацій колишнього Союзу РСР, розташовані на території України» та від 4 лютого 1994 р. № 3943-XII «Про майно загальносоюзних громадських організацій колишнього Союзу РСР», пропонується установити, що:

майно, яке перебувало у власності профспілок, їх об'єднань, а також майно юридичних осіб, створених відповідно до законодавства за участю профспілок, їх об'єднань, яке відповідно до рішень судів, що набрали законної сили, передано у державну власність, за рішенням Кабінету Міністрів України передається у безстрокове безоплатне користування профспілок, їх об'єднань (адміністративні будівлі, споруди та інше майно, необхідне для провадження статутної діяльності);

на підставі подання відповідних повноважних органів профспілок, їх об'єднань передається у господарського відання юридичним особам, створеним відповідно до законодавства за участю профспілок, їх об'єднань.

Відчуження або списання майна, переданого у безстрокове безоплатне користування профспілок, їх об'єднань, та у господарське відання юридичних осіб, створених відповідно до законодавства за участю профспілок, їх об'єднань, здійснюється за погодженням з Кабінетом Міністрів України відповідно до Закону України «Про управління об'єктами державної власності».

Таке законодавче визначення повністю узгоджується з частиною шостою статті 34 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», зі змісту якої випливає, що профспілки, їх об'єднання можуть користуватися майном на праві господарського відання, тобто держава в особі відповідних державних органів може закріплювати державне майно за профспілками, їх об'єднаннями, а також утвореними за їх участю суб'єктами господарювання на праві господарського відання. Зазначена норма законопроекту також кореспондує з частиною першою статті 24 Закону України «Про громадські об'єднання» та частиною п'ятою статті 112 Господарського кодексу України, які передбачають використання майна профспілками на праві господарського відання та інших речових правах (тимчасове користування, крім розпорядження). На сьогодні згідно з відповідними законами на праві безоплатного безстрокового користування державним майном володіють Національна та галузеві академії наук України.

Як підсумок: чого очікують профспілки від влади

На тлі прагнень органів державної влади врегулювати питання правового статусу та правонаступників майна всіх загальносоюзних громадських організацій (шляхом ініціювання законопроектів, які через критичні зауваження експертно-правових установ були зняті з розгляду чи направлені на доопрацювання), складається враження, що певні особи мають зацікавленість в «одержавленні» найбільшого і мабуть достатньо привабливого майнового сегменту - майна профспілкових організацій. Тоді, як у взаємовідносинах щодо законодавчого визначення суб'єктів права власності на майно менш «привабливих» громадських організацій виникла досить інтригуюча тиша.

Зараз у взаємовідносинах Федерації професійних спілок України і Фонду державного майна України триває боротьба правових позицій (з питань визначення статусу профспілкового майна), а часом і відвертий, звісно з позиції держави, нерівноцінний торг. І подальший розвиток подій практично в цілому буде залежати від бажання Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України і Президента України остаточно вирішити цю застарілу проблему.

Залишається лише сподіватись, що правові позиції і підходи, запропоновані профспілками, дадуть змогу зрушити з місця і цивілізовано вирішити наболіле питання.